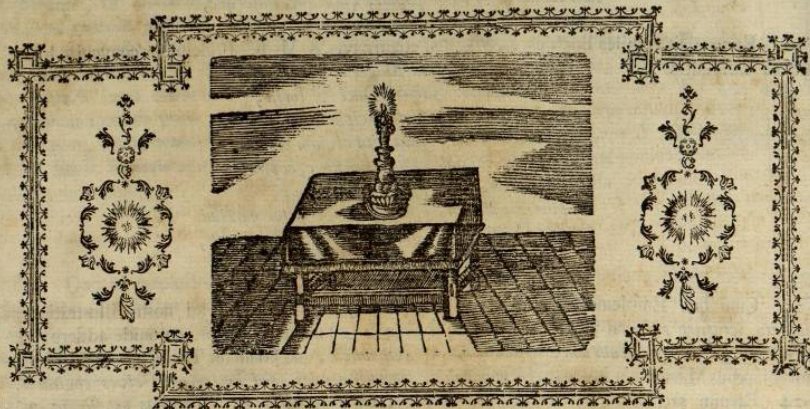

EMBLEMA XII
SYMBOLUM REGUM.

Non sibi fax, aliis flammato vertice fulget.
Luceat ut cunctis utitur atque perit.
Esto Tibi, atque aliis lucens, ardensque lucerna
Rex; aliis lucens, ardeat illa tibi.
Totus in extremas solvi meditare favilas.
Quæ te flamma urit, cetera lustrat, alit.

COMMENTARIUS.

I ANC eandem Iconem, quam nostro hoc Emblemate fingimus, præoccupasse videri potest Hadrianus Junius (a), dum pariter illam inter sua effigiat, atque proponit, simul tamen cum libro & horologio, lucernæ, & candelabri latera committantibus. Hoc symbolo ostendere volens, vitam mortalium vigiliam esse, illudque dumtaxat tempus utiliter transigi, quod libris, & studiis impenditur. Sic enim ejus carmina habent:

Invigilare libris, studio metiriter boras,
Pars vitæ est Princeps: otia vita fugit.
Fama vebit vigiles, sepeliturque oblivio inertes:
Hoc liber explicitus, clepsydra, lychnus habent.

2 Nos alio tendimus, & superioribus monitis insistentes, non Pastoris tantum, verum & Lucernæ vicem officiumque sortiri, & subire debere Principes, hac pictura significamus, si commissi sibi à Deo muneris rectam (ut par est) rationem reddere cupiant. Hæc enim aptissimum symbolum Principatus præsefert. Accenditur quippe ut luceat omnibus, vel D. Matthæo (b) testante, & dum omnium utilitati deservit, ipsa sensim absumitur, nullamque inde aliam sibi præsumit. Unde in Sacris, & profanis literis nihil frequentius, quam sub facis, vel lucernæ metaphora Principatum, & Principes denotare, eaque propter Davidi, & ejus filii (c), sub lucernæ nomine Regnum promitti videmus, & apud Jobum (d), Lucernam extinguî, idem valet, quod Regnum cessare, aut lucem, & felicitatem, in qua quis versatus fuerat, tenebrescere: Lux (inquit) obtenebrescet in tabernaculo illius, & lucerna, quæ super eum est, extinguetur.

3 Est enim Princeps quasi lucerna Reipublicæ super candelabrum; id est, in Regia illa, & sublimi sede posita, in qua suspiciendus ceteris constituitur, ut errorum caliginem discutiat, & eximie prudentiæ lumen rebus obscurissimis impertiat, exemplo à Christo Domino, Rege,

(a) Hadr. Jun. Emblem. 5.

16. ubi Lorin.

(b) Matth. 5. 15.

(d) Pined. in Job capit. 1. pagin. 10. & 11. Job ca-

(c) Reg. 3. 11. 35. & 4. 8. 19. Psalm. 17. 29. & 131. pit. 1.

ac Legifero nostro, desumpto, qui nostram vicem miseratus, descendit de sinu Patris (e) Illuminare iis, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam Pacis. Unde & lampas, & gentium lux etiam ab Isaia (f) appellatur, & quod magis est, adhuc in cælesti Regno, quod totum est splendore collucens, idem Lucernæ nomen, & munus retinet, ut à Divo Joanne in Apocalypsi (g) docemur, dum inquit: Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea; nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.

4 Solis quoque nomen, & munus, ac Civitatis supra montem positæ Principibus, aliisque Prælati idem Christus Dominus (h) impertivit, dum dixit: Vos estis Lux Mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita. Sed tamen statim addit, lucem hanc vel lucernam, non esse sub modio abscondendam, sed super candelabrum collocandam: Ut luceat omnibus, qui in domo sunt, & videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in Cælis est. Quorsum enim idem Rex, & populi Princeps, Lux Mundi, & Sol quidam sit? nisi ut ipso exoriente, atque affulgente, dispareant tenebræ, homines ex pergiscescantur, excitatique Exeant ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam, ut alibi Psalmographus (i) inquit. Vel quorsum Rex sit Civitas supra montem posita? nisi ut suos intra suos muros, suosque mores contineat, ut benè noster Pineda (k) considerat.

5 Quem prævit Seneca, Solique, & aliis Planetariis syderibus Principes similes faciens, ceterum non in eo tantum, quod nos suo splendore latifcent, foveantque, sed retrò semper in ortus suos revertentia, juxta illud Claudiani (l):

Quo vivat Macbina motu
Sydera cur septem retrò vertantur in ortus.

Nobis non sibi suos labores effectusque distribuunt. Seneca (m) verba sic habent: Cesari quoque ipsi, cui omnia licent, propter hoc ipsum multa non licent: Omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delicias illius industria, omnium vacationem illius occupatio. Ex quo se Cesar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit: & syderum modo, quæ irrequevta semper cursus suos explicant, nunquam illi licet, nec subsistere, nec quicquam suum facere, &c.

6 Quem locum explicans Justus Lipsius (n), ita non minùs graviter, & ad rem nostram appositè inquit: Sicut Sol ille non lucet modo, sed fovet, vegetat, animat: sic verus illam populorum Reitor, in splendore suo commodat, & juvat: Moderatori Reipublicæ (ait Cicero) beata civium vita proposita, ut eat sit opibus ampla, copiis locuples, virtute instructa.

7 Quod idem prorsus est, quod in nostra Lucerna contigit, quæ aliis ardens & lucens, semetipsam consumit, & hoc tantum, excidium sive exitium suæ beneficentiæ consequitur. Verum illud Antigoni reddens, qui filium de Regni cura admonens, nihil aliud (ut ait Plutarcus (o) Regnum esse præfatus est, quam splendidam quandam servitutem, quoniam non populus causa Gubernatoris, sed contra Gubernator, causa populi fit. Alludens, ut apparet, ad Socratis doctrinam apud Platonem (p) dum dixit: Rex eligitur, non ut sui ipsius curam habeat, & se molliter curet, sed ut per ipsum, qui elegerunt, benè beatèque vivat.

8 Unde & Synesius (q) rectissime dixit: Regi omnia terræ, aquæ, aëris munera Deos dedisse. Regem verò usum earum rerum populo indulisisse, reservatis sibi pro communi felicitate curis & laboribus. Hadriani (r) Imperatoris laudata illa vox: Ita se Reipublicam gesturum, ut sciret, rem populi, non suam esse. Cui consentiens Ammianus Marcellinus (s), graviter pronuntiavit: Imperium curam esse salutis alienæ. Principes enim debent habere perspectum, se sibi minime natos esse, sed sui populi commodo, & utilitati.

9 Et de Ludovico Crasso, Francorum Rege, narrat Paulus Æmilius (t), quod triginta annis regnavit, & ne quid fortunato decessu deesset, cum fatalem sibi diem appetere sentiret, revocavit sibi filium Ludovicum Juniorem Regem à Vasconia: coramque hortatus est, obtestatusque, ut magis piè regnaret, quam ipse fecisset, Religionem coleret, egentibus consuleret; orbis, pupillisque prospiceret: Paci, communique dignitati, ac saluti inserviret; Regnum nihil aliud quam Procuracionem, Munusque publicum existimaret; cujus, in vita administrati, reddendam esse rationem continud post fata sciret, sedente in se Immortali Judice, sua cuique facinori parata præsentis, sempiternaque mercede: Quod etiam Divus Bernardus (u) Eugenio III.

12 Ro-

(e) Lucæ 1. 79.

(f) Isaia 49. 6. 62. 1.

(g) Apocal. 21. 23.

(h) Matth. 5. 14.

(i) Psalm. 103. 23.

(k) Pineda in Job, 1. tom. pag. 38. in fine.

(l) Claudian. in Paneg. Mag. Theod.

(m) Senec. de cons. ad Polib. cap. 26.

(n) Lips. in Præfati. ad Paneg. Plinii, melius Dion Ni-

centus in orat. 3. de Regn.

(o) Plut. in Apoptieg.

(p) Plato in Polit.

(q) Synes. in orat. de Regno.

(r) Hadrian. ap. Spartianum in ejus vita.

(s) Am. Marcel. lib. 29.

(t) Paul. Æmil. hist. Franc. lib. 5.

(u) D. Bern. in lib. de consid. ad Eugen.

Romano Pontifici his verbis scripsit: *Præes singulariter, ad quid? numquid ut de subditis crescat? Nequaquam: sed potius ipsi de se Principem constituerunt Te, seu sibi, non Tibi.*

10 Neque aliud ostendere voluerunt Græci, qui (ut Eustathius tradit, ab Albano Spinato (x) relatus) inter varias appellationes, quas suis Regibus indiderunt, illos *Ænacbos* vocabant, quo nomine *Medulla* significatur, quasi eisdem intima, ac salubris subditorum incumbet cura, & vel ex suis præcordiis, non secus ac suos pullos Pelecanus solet, eosdem, ubi opus esset, alere tenerentur. Quam & ipsam Avem, eandem ob causam, Regum quoque symbolum esse, non obscure indicavit Alfonsus Rex noster, hujus nominis X. electus Romanorum Imperator, qui, ut *Octavius Strada* (y) recoluit) eo uti solebat, adjecto hoc lemmate, *Pro Rege, & pro Rege, & expressius adhuc Joachimus Camerarius* (z), peculiari ex eadem, in rem nostram, Emblemate cusso, & sic inquires.

*Sanguine vivificat Pelecanus pignora; sic Rex
Pro populo est vitæ prodigium ipse suæ.*

11 Utopienses quoque hoc idem significare volebant, dum in sua illa Republica, seu perfectæ Reipublicæ Idea, sapientissimè à Thoma Moro conficta (a) & meritò à Budæo, & aliis, multis laudibus commendata, Principem quidem ipsum, non vestis, aut diadema, sed gestatus frumenti manipulus discernebat, ut & Pontificis insigne erat, prælatus cereus, sic indicantes, vitæ lucem, atque alimoniam, subditos à suis Principibus expectare, vel ex eorum vita, manuque pendere.

12 Qui, etiam apud Romanos, veluti in ejusdem muneris indicationem, numquam foras exibant, quin sibi ardens lampas præferretur, ut *Herodianus* (b), melius ceteris, & alii plures post eum Auctores (c) observant, & in idem ipsum respiciens *Corripus* (d) Africanus, qui de Justino Constantinopolitano Imperatore sermonem faciens, in ludos Circenses prodeunte, non solum hujus moris, mentionem facit, verum & pariter ostendit, Cæsaris adventantis signum esse, quod Cursores lucernas præferrent, easque in circo poni solitas, veluti Sacræ, & non violandæ Majestatis indicium, ejus verba, sic habent:

*Prænantius ante
Signa dedit Cursor, posita de more lucerna.
Exoritur lætum jucunda per agmina murmur.
Intentos oculos ad sedem vulgus berilem
Extulit assurgens. Quoniam plures læta videre
Fælicem Dominum, summo cupiebat amore.*

13 Persarum quoque Regibus eundem ignem, eadem etiam ratione, prælatum simul cum Solis imagine, & quantum hi Solem atque ignem venerarentur, pluribus ostendere possem, nisi id jam *Lipsius* (e), & *Brissonius* uberrimè præstitissent (f) & satis ex prælibatis ad mentem Nostri Emblematis constet, cur Reges lucernæ ardenti, & super candelabrum positæ, similes fecerimus, & qualiter ipsi debant in suos subditos propriæ lucis splendorem, & effectus emittere, uti potius, quàm urentes, & suæ dignitatis fulgore illuminantes, non excæcantes.

14 Eam quippè lucerna diffundit lucem, non quæ nimio splendore perstringat oculos, sed quæ discussis tenebris exhilaret; non quæ exterreant animos, sed quæ recreet, & alliciat. Fulgor Solis, aut hebetat, aut offundit adversam oculorum aciem: Fulgur terret, ac præstinguit. Saulum cædes Christianorum anhelantem, subito circumfulsit lux de cælo (g), attonitumque, ac stupentem humi prostravit.

14 Cum Regina *Esther* (h) Assuerum pro periclitante populo interpellatura adjisset, nimio illius splendore territa, ac examinata corruit, quoniam aspectu terribilis erat, cumque elevasset faciem, ardentibus oculis furorem pectoris indicavit, sive ut alia litera habet, *Ecce oculi ejus erant ardentes sicut ignis*. Idque in more prætumidi Principes habent, quo solent ardentes flammæ oculis ejaculati, ut prius aspectu terreant, quàm feriant mucrone, & illud *Jobi* (i) sibi pro gloria ducunt: *Potestas, & terror apud eum est, & super quem non surget lumen illius?*

16 Absit autem à bonis, quos optamus, Principibus, lux, quæ obvios quosque fulgore ipso perterere faciat, pavidosque ac trementes in tenebras, latibulaque conjiciat: cum potius, ut

(x) Spinat. in Polit. lib. 1. cap. 14. fol. 35.

(y) Strad. in Symb. Reg. pag. 27.

(z) Camer. Emblem. 37. cent. 3.

(a) Thom. Morus in Utopia, pag. mihi 117.

(b) Herod. in Commodo.

(c) Rodig. lib. 15. cap. 15. Alex. & ibi latè Tiraq. 1.

Gen. cap. 28. Curopalatas de off. Eccles. Constant.

(d) Corrip. lib. 2. num. 8.

(e) Lips. ad Tacit. 1. Annal. pag. mihi.

(f) Briss. de Imper. Pers. pag. 82. & 163. & seqq.

(g) Actuum. 9.

(h) Ester cap. 15. 10.

(i) Job 25. 2. 3.

rectè & graviter *Seneca* (k) monuit: *Illius Principis magnitudo stabilis, fundataque sit, quem omnes tam supra se esse, quàm pro se sciunt; cujus curam excubare pro salute singulorum, atque universorum quotidie experiuntur. Quo procedente, non tanquam malum aliquod, aut noxium animal è cubili prosilierit, diffugiunt: sed tanquam ad clarum, ac beneficium sydus certatim advolant, objicere se pro illo mucronibus insidiantium paratissimi, & substernere corpora sua, si perstragem illi humanam, iter ad salutem struendum sit. Et in Germanico Tacitus* (l) laudet, quod esset, *Visuque & auditu juxta venerabilis, cum magnitudinem, & gravitatem summæ fortunæ retineret, invidiam & adrogantiam comitate in socios, & mansuetudine in hostes effugeret. Scitèque admodum dixerit Plinius Junior* (m): *Male terrore veneratio acquiritur, longèque valentior est amor ab obtinendum quod velis, quàm timor.*

17 Quia videlicet, juxta *Salomonis* (n) Proverbium: *Misericordia, & veritas custodiunt Regem, & roboratur clementia thronus ejus; & hoc lenissimo, suavissimoque benignitatis oleo, indies magis, magisque gliscit istius lucernæ, de qua agimus, flagrantissimus ignis, & ad exprimendum candore suo illum undique collucentem Deitatis Coem, propius accedit. Maxime si qui in illa representantur Principes, curent* (o):

Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem.

Et ita subditis prælucere, ut vitiorum fumus ex ipsa lucerna procedens, illam non horridam potius & oscuram, quàm splendens, & utilem faciat, ut benè admonuit *Divus Gregorius Nazianzenus* (p), sic in suis Tetrastichis, inquires:

*Caveto quæso, maxime vos Præsules,
Ne lumen omni prorsus orbem lumine,
Vittique tantum, non novi sitis Duces.
Si tale lumen, quatenus est tandem nigror?*

18 Illud identidem *Lucani* (q) memoriæ mandantes:

Non sibi, sed toti genitos se credere mundo.

Et *Codri* ultimi Atheniensium Regis exemplum præ oculis habentes, qui cum didicisset *Apollinis* oraculo, Peloponensibus, acerrimis eorumdem Atheniensium hostibus, victoriam, triumphumque amplissimum in bello, quod inferre parabant, promissum fuisse, modo ipsum *Codrum* in eo non occiderent. Eum verò si occiderent, de Peloponensibus actum esse, eosque ab Atheniensibus subigendos; sordidum plebejumque induens sibi amictum, spinarum fascem humeris suscepit, eoque sese in Peloponensium turmas intrusit; eosque non minus lingua, quàm spinarum aculeis lacerans, id effecit, ut ab illis occideretur, suaque morte populi sui salutem consuluit, quem suo sanguine à Peloponensium servitute liberavit, & ab eodem, in tanti beneficii memoriam, pro Deo deinceps habitus fuit. Quam historiam post *Ciceronem* (r), *Justinum* (s), *Divum Augustinum* (t), & alios, luculentius narrat *Alfonsus Paleotus* (u). Addens, in hoc *Codro*, *Christum* Salvatore, Salvatoremque nostrum figuratum videri, qui cum Rex etiam esset, ac proinde Candor, & Splendor lucis æternæ, ut eum *Divus Paulus* (x) indigitat, humanam carnem, & servilem habitum induere voluit, & spinis coronatum, se ultrò morti tradere, ut commendatum sibi gregem à peccatis redimeret. Qua de causa illum, prout & Nos in nostro Principe facimus, *Candelam amoris* appellare solent plures ex Sanctis Patribus (y), quæ semetipsam extinxit, ut Nos illuminaret; & ut in *Ecclesiastico* (z) dicitur: *Quasi Stella matutina in medio nebulae, & quasi Luna in diebus suis, nobis suo exemplo, & actionibus prælucet. Adde Erasmus in similibus, rectè docentem: Quod Sol in cælo, id Princeps in populo. Sol, oculus mundi, Princeps, oculus multitudinis. Quod animus in homine, id Princeps in civitate: Animus sapit, Corpus obtemperat.*

(k) Senec. lib. 1. de Clem. cap. 3. Lips. in Prefat. ad Paneg. Plin.

(l) Tacit. 2. Annal.

(m) Plin. Jun. lib. 8. epist. ult.

(n) Proverb. 20. 28.

(p) Horat. in Arte Poet.

(q) Nazianz. in tetrast. pag. mihi. 217.

(r) Lucan. in Pharsal.

(s) Cicer. 1. Tusch. in fine, & de Finib. lib. 5.

(t) Justinian. lib. 2.

(u) D. August. de Civitate Dei, lib. 18. cap. 19.

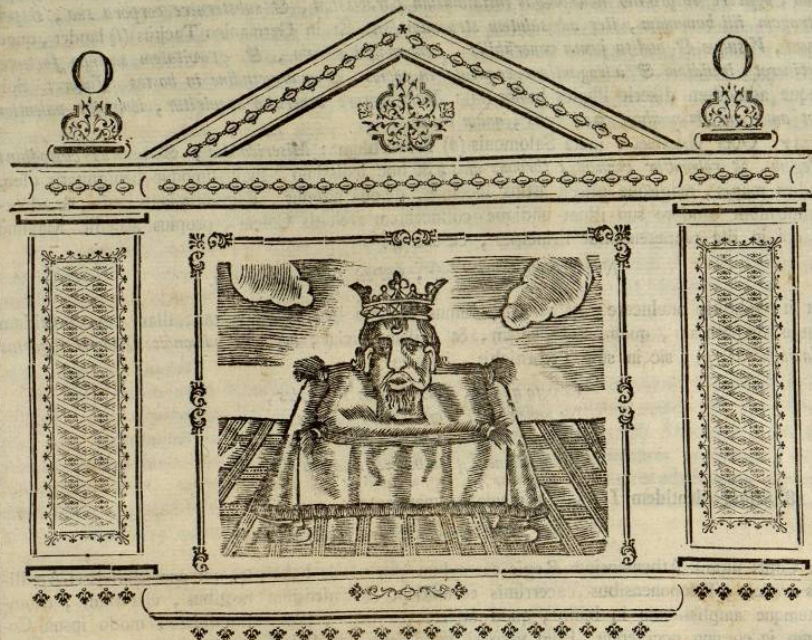
(x) Paleot. de stigm. Christi, pag. 421.

(y) D. Paul. ad Hebr. 1. 3.

(z) S. Patres apud Coccium & Lotichium in Thesaur. verb. Christus.

(a) Eccles. 50. 6.

OFFICIUM REGIS OFFICIUM CAPITIS.

*En Caput: hic Opifex sensus Natura locavit,
Et toto solus corpore tactus inest.
Sic Caput Imperii, Populi cui corpus obedit,
Gustat pro cunctis, inspicit, audit, olet,*

COMMENTARIUS.

I OC quoque Emblemate, quod prima fronte vulgatum videri poterit, qualis quantaque attentio, & prudentia in Regibus requiratur, non ita vulgariter insinuamus. Neque enim radiatum Caput: ea tantum affingimus mente, quod Reges, Principesque, quibus Deus Supremus rerum omnium Moderator, & Arbiter, vices suas in terris concessit, & Populorum habenas regendas commisit, eisdem populis præsint, & propter tanti muneris dignitatem, & eminentiam ipsorum Caput dicantur, & appellentur, quod frequentissimum est, & vel proverbialiter (a), pro omni eo usurpatum, quod est in re quavis præcipuum, sive ad quod unum reliqua omnia conferuntur. Quo etiam in sensu passim in Sacra Pagina (b) David, & alii Reges in Caput gentium constitui dicuntur.

2 Sed illud præcipue donare intendimus, quod quemadmodum Supremus Artifex Deus, humani corporis apicem Caput constituit, & in eo, quia reliquis membris dominaturum erat, sensuum sedem, & nervos collocavit, ex quibus ceteri vitam capiunt, unde Varro (c), & alii (d) ejusdem nominis etymologia deducunt, & Plato in Timæo illud Divinissimum; D. Ambrosius, Imperialem Aulam appellat; Pierius Valerianus (e) Deum; Pineda Noster (f), Symbolum Sa-

(a) Erasm. in Adag. Caput est, pag. mibi 10. & 11.
(b) Deut. 28. 44. Reg. 2. 22. 44. Psalm. 17. 44. Constitue me in Caput gentium.
(c) M. Varro de ling. Lat. Fung. in Etym. verb. Caput.

(d) Lactant. de officio Dei, cap. 12.
(e) Pierius in Hierog. lib. 32. cap. 2. fol. mibi 225.
(f) Pineda in Eccles. pag. 242.

Sapientia. Veteresque cum singulis corporis partibus singulos præferrent Deos, & proinde genua misericordiae, dextram Fidei, frontem genio, aures memoriae, supercilia Junoni, oculos Cupidini, renes & inguina Veneri, pectus Neptuno, talos & plantas Thetidi, pedes Mercurio, dorsum Plutoni, consecrarent, solum Caput Jovi Optimo Maximo sacrarunt, qui, sicut Caput, nervorum sensuumque principium est, ita & ipse vitae auctor, & motus omnium rerum esse credebatur, quæ omnia comprehendens Poëta Nuperus (g) scitissime dixit:

*In capite est ratio, & rationis quinque ministri,
Divinum in reliquo corpore penè nihil est.*

3 Pari quoque ratione, qui in mixto Reipublicæ corpore ceteris gentibus, tamquam membris, imperaturus præficitur, humani capitis instar, illis vitam impendere, sensibus omnibus vigere, pro omnibus ac præ omnibus videre, audire, olere, dolere, gustare, sentire, palpare, & denique totius corporis Rector vigilantissimus esse debeat.

4 Quam similitudinem novissimè Petrus Mathæus (h), P. Joannes à Sancta Maria (i), Marcus Antonius Petilius (k), & alii tetigisse videntur: & ante eos Seneca (l) in loco, quem statim adducam, & D. Bernardus (m), dum inquit, quod, quam habet rationem cælum ad reliquum Mundum, eam & Rex ad Reipublicam habere debet. Quod, idem valet, ac si diceret, eandem rationem habere debere, quam Caput ad corpus, ut Artemidorus Daldianus (n) docuit, Platoniorum (o), ut apparet, sententiam sequutus, qui tradunt, humanum caput ad mundani orbis similitudinem compactum, in eoque duos animæ divinos circuitus interlocatos, esseque membrum divinissimum, ac reliquorum omnino Princeps: reliqua, ut cabit serviant, adjuncta.

5 Ægidius (p) etiam Romanus ita eidem similitudini hæret, ut omnia pessum ire in Reipublica tradat, si ejus Caput, & animus talis non sit, ut reliquo corpori dominari valeat. Ejus verba sic habent: *Quia Principis officium ac munus est, ita Regnum gubernare ac præsidere, sicut corpori præsidet animus. Qui autem sic se gerit, ut in ipso animus taceat, corpus autem principetur, præstantissimo optimæ administrationis exemplari caret, & tyrannidis exemplum præsto habet: nam corporis in animum Principatus Tyrannus est, atque Tyrannidis exemplar. Qua in doctrina, illam Seneca (q) sequutus videtur, quæ ostendit, Animo hominis incolumi, cetera hominis in officio manere, parere, obtemperare, si ille vacillat, nutare omnia.*

6 Sed audi precor Marsilium Ficinum (r), qui magis adhuc apertè, & ad nostri Emblematis mentem, totum hoc Capitis humani, & Reipublicæ officium, excellentiaque, quam requirit, rationem, sic eleganter exponit: *Cum omnes homines, & specie sint æquales, & arbitrio liberi, iniquissimo nimirum animo servitutem ferunt, nisi fortè qui dominantur, quantum inferiores excedunt sublimitate, tantum eisdem æquentur humilitate, ac longe magis Sapientia, quam fortuna excellere videantur. Natura membris capite inferioribus solam dedit tangendi potentiam: solum verò caput omnium sensuum turibus exornabit. Qua quidem in re homines admonuisse videntur, qui ceteris tamquam caput præesse conantur, tantum sapientia reliquos superare debere, quantum caput ipsum sensu membra omnia superat.*

7 Et aliis relictis, quæ facilis esset in ejusdem similitudinis comprobationem congerere, quoniam qui cum Regibus loquimur, documentis aliorum Regum magis ipsorum animos accendimus; præstat eisdem Alfonsi Regis Nostri X. verba proponere, qui in suis septem partibus legibus (s), non contentus sæpè sæpius hac similitudine uti, in quadam scitissime exprimit, quibus de causis Reges sui Regni Caput dicantur. In alia (t), postquam ex Sanctorum Patrum auctoritate deduxit, Regem populi sui Cor, & Animam esse, ex quibus reliquis membris motus, atque operatio, & vita contigit, ac proinde eidem parere & opitulari debere, hæc statim verba subnectit: *E naturalmente digeron los Sabios, que el Rei es cabeza del Reino; que así como de la Cabeza nacen los sentidos del cuerpo, bien así por el mandamiento del Rei, que es Señor, i Cabeza de todos los del Reino, se deben mandar, i guiar, i aver un acuerdo con él para le obedecer, i amparar, è guiar, è acrecentar el Reino, onde él es el Alma, i Cabeza, i ellos los miembros, &c.*

8 Et rursus in alia (u), non minus ad rem nostram aptè, sic habet: *Semjanza mui con razon pusieron los Sabios en dos maneras al Rei sobre su pueblo: la una à la cabeza del ome, onde*

(g) Joann. Ovenus. in Epig. pag. mibi 113.

(h) Petr. Matth. in narrat. 1. part.

(i) Sancta Maria de Repub. Christ. cap. 4. ex pag. 35.

(k) Petil. de mun. Princ. lib. 2. cap. 1. col. 1. Saavedra ex pag. 130.

(l) Senec. lib. 1. de Clem. cap. 4.

(m) D. Bern. de consid. ad Eug. lib. 1.

(n) Artemid. de som. interp. lib. 2. cap. 38.

(o) Platonici ap. Pier. ubi sup.

(p) Ægid. de Princ. lib. 1. 2. part.

(q) Senec. epist. 114.

(r) Ficini ad Tim. Platon. apud Canonh. in App. Polit. 1. tom. pag. 451.

(s) L. 9. tit. 13. part. 2.

(t) L. 5. tit. 1. part. 2.

(u) L. 62. que est ult. tit. 13. part. 2.

de nacen los sentidos: la otra al Corazon, do es el anima de la vida. Ca asi como los sentidos de la Cabeza se mandan todos los miembros del Cuerpo; otrosi todos los del Reino se mandan, é se guian por el seso del Rei, é por eso es llamado Cabeza del pueblo. Otrosi, como el Corazon está en medio del cuerpo, para dar vida igualmente á todos los miembros del, así puso Dios al Rei en medio del pueblo, para dar igualdad, é justicia á todos comunamente, porque puedan vivir en paz. E por esta razon le pusieron este nombre los Antiguos, Anima, é Corazon del pueblo: é bien así como todos los miembros del cuerpo guardan, é defienden á estos dos, otrosi el Pueblo es tenuto de guardar, é defender al Rei, que es puesto á semejanza de ellos, demás que es Señor natural, &c.

9 Quas leges, licet earum Glossographi (x) parum, ut nihil illustrent, Hieronymus tamen Zevallus (y), ipsarum mentionem faciens, dixit, ob celsitudinem etiam, Capiti in totum corpus Principatum concedi, indeque item Regibus assimilari, & dominationis symbolum & indicium esse, (quod & Pierius Valerianus (z) observat). Et quia quemadmodum caput oculis constat, sic Rex populo prospicere debeat, scireque, quid in se est, obtutu res occultas praeter ceteris rimari; Aquilæ Regiæ similis, quæ cum in aërem referatur, pisces in profundo maris introspicit.

10 Sed melius, ad easdem leges veluti respiciens D. Thomas (a), sic habet: Hoc igitur officium Rex se suscepisse cognoscat, ut sit in Regno, sicut in corpore anima, & sicut Deus in mundo: quæ si diligenter recogitet, ex altero in eo justitiæ zelus accenditur, dum considerat se ad hoc positum, ut loco Dei iudicium in Regno exercent: ex altero verò mansuetudinis, & clementiæ lenitatem acquirat, dum reputat, singulos, qui suo subsunt regimini, sicut propria membra.

11 Noster quoque Joannes Pineda (b), lectu dignissimus, illud Jobi exponens, quo dixit: Oculus fui cæco, & pes claudus, valde ad rem nostram subnotat, Principes in Scripturis, habere nomen ab elevando, non tam quod ipsi elevati sint, portenturque sublimes in humeris aliorum, quam quod ipsi elevent, portenturque aliorum onera super se, & licet caput sint, ac suprema Reipublicæ pars, ita tamen debeant intendere in singulorum, etiam abjectissimorum popularium commoda, ut etiam oculi sint, atque pedes, ceteraque membra Reipublicæ necessaria. Non enim tantum loci, & sedis præcellentis honorem habet Caput in humano corpore, sui honoris gratia, sed potius propter totius corporis utilitatem, & usum, ut melius influxum suum, atque vim derivare inde possit in universas totius corporis partes. Quare ita Princeps est caput, ut sit cor Reipublicæ, manus, pedes, qui totum Reipublicæ pondus sustineant, & circumferant. Et rursus (c) de domus contignatione cum Ecclesiaste pertrahens, non minus benè considerat, quod licet in aëdificiis lapideis, fundamentum infimum ea firma, & stabilia reddere soleat: in Republica tamen, tectum, & pars Regni suprema, inferiora omnia protegit, & suo complexu continet; hæc enim nituntur tecto, & contignationi. Et quamquam Principes suam etiam fundamenti rationem obtineant, & orbem portare dicantur, quippe iidem qui sunt Capita populorum, sint etiam & pedes. Qua tamen parte tectis propter summitatem assimilantur, ad eos spectat reliqua Regni sarta, ac tecta tueri seduloque dispicere, & inquirere, num tigna domus integra sint, & ponderi, cui deserviunt, sufficiant.

12 Sed ut Emblematis nostri, & dictarum legum singulas partes magis illustremus, quod in eis de Principatu Capitis dicitur, propter sensuum omnium sedem innibi à natura locatam, ad Sapientiam & Prudentiam pertinet, quæ in Principe, Reipublicæ quoque Capite, desideratur. Deus quippe, ut ille dixit:

Hanc summa capitis fundavit in arce
Mandatricem operum, prospetricemque laborum.

Cunctorumque salutem, in ita edito loco constituit, ne cupido, luxuria, atque appetitus, & alia vitia, quæ in corpore infernas abdominis partes tenent, publicam in ipsa, & cum ipsa, utilitatem perturbent.

13 Estque adeo in quolibet homine, sed præcipuè in Moderatore aliorum hominum necessaria, ut Homerus ab Homobono (d) relatus, eam ceterarum virtutum aurigam faciat; Seneca (e), ejus originem à cælo deducat, & ita magnificet, & ipsam vocare audeat: Partem in homine Divini Spiritus mersam. Divus Augustinus (f): Aspectum mentis, qui bonum malumque

(x) Montal. & Greg. Lopez.

(y) Zevall. de violent. gloss. 18. num. 60. & 61.

(z) Pier. sup. fol. 225. 6.

(a) D. Thom. de Regim. Princ.

(b) Pineda in Job cap. 29. vers. 15. num. 4. pag. 537.

(c) Idem Pineda in Eccles. cap. 10. vers. 17. pag. 1036.

(d) Homob. de stat. hom. pag. 103.

(e) Senec. in lib. de spirit. & anim.

(f) D. Aug. lib. 83. q.

que descernit, virtutes eligit, Deum diligit, & cognitionem rerum appetendarum, & fugiendarum. Divus Gregorius (g): Amorem sagaciter eligentem ea, quibus adjuratur, ab eis, quibus impeditur. Divus Thomas (h): Rectam rationem rerum agendarum, cujus præscripto omnes aliæ virtutes in suis actibus continentur. Et alia lex (i) nostra partitæ: Cordura es la primera de las otras quatro virtudes, que diximos en la tercera lei ante de esta, que ha el Rei mucho menester para vivir en este mundo bien derechamente. Ca esta face ver las causas, é juzgarlas ciertamente segun son, é pueden ser, é obrar en ellas como debe, é non rebato-samente.

14 Unde Aristoteles (k) meritò docuit, Prudentiam esse propriam Principum virtutem, & solidum mentis nostræ aëdificium, ea, & temperantia, fortitudine, ac justitia contineri. Et non minus rectè Clytarchus dixisse narratur, quod Regem Prudentia, non diadema efficit, mens enim est quæ imperat. Xenophon (l) quoque, Reges ac Principes illos dicebat esse, non qui Sceptra tenerent, vel à quibusvis essent delecti, vel sorte, vi, aut fraudibus eò pervenissent; sed quotquot imperandi periti essent.

15 Et apud Plutarchum (m) legimus, quod cum quidam reprehendi animo Iphicratem interrogasset, quis esset? Cum neque arma, neque arcum, neque cetras ferentium in ordine censeretur. Respondit, eum se esse, qui hisce omnibus imperaret. Sic sentiens, pulchrius esse bonum præstare Ducem, quàm quemvis militem, & Imperatorem hac virtute præditum esse oportere, qua sine, reliqua quæ hominibus pretiosa, pulchra, jucunda, laudabilia, utiliavè videntur, innutilla, damnosa, steriliaque sunt; & molestiam potius quàm laudem, vel gloriam possidentibus allatura.

16 Eaque propter Aurelius Victor (n), duo esse dixit, quæ ab egregiis Principibus expectentur; domi sanctitatem, in armis fortitudinem: utrobique autem Prudentiam, quæ aliarum directio est. Et inde Trajanum commendat, qui, quasi temperamento quodam, has virtutes miscuisse videretur, nisi qui cibo, vinoque paullulum deditus erat. Et non minus verè Juvenalis (o), nullum nomen abesse inquit, si Prudentia in nobis, & præsertim in Principibus, adsit. Quam in eisdem multum requirens Hermannus Kirchnerus (p), valde dolet in paucissimis reperiri, & Marcus Prætorius (q) sic illius effectus describit, & quàm sit Regnantibus necessaria concludit:

Ut procul è specula, summa vel turre, ruentem
In patrias violenter opes, vigil aspicit hostem,
Venturasque cavet clades, & publica damna:
Sic ego prospicio casus longè ante futuros,
Multaque maturè discrimina, multa pericla,
Consiliis averto bonis, & mente sagaci
Dirigo magnarum perplexa negotia rerum.
Ergo age qui populi fasces, & Sceptra gubernas,
Huc ades, & nostris faciles da vocibus aures.

17 Et ut omitam Joannem Idenium (r), Antonium Bergam (s), & alios (t), qui de Prudentiæ necessitate in Reipublicæ Capitis latissime perorarunt, videndum præ omnibus moneo. Ægidium (u) Romanum, qui pluribus Principes instruit, quomodo Prudentes evadere possint, quantumque ac quare in hac virtute paranda debeant insudare. Et Andream Gaillum (x) qui magis adhuc scopum nostri Emblematis feriens, non solum unum caput, vel unius capitis sensus, sed plura, & plures in Principibus, Jani instar, desiderat, sic inquit: Advigilare igitur, & gemina fronte debet esse bonus Princeps, instar Jani antiquissimi Italiæ Regis, ut præterita noscat, & futura prospiciat. Hæc enim ad Principis prudentiam, solertiæque pertinet: nam ex præteritis, & præsentibus futura metienda sunt, & in minimis vigilandum, ne paulatim incidamus in maxima incommoda, quia res initio pusillæ, crescunt in majus. Unde proverbio dicitur, Minutam pluviam imbrem facere; ad quod pulchrè alludit Plautus in Mœnecbmis, Nunc in te cadunt folia, post cadent arbores.

K

QUO

(g) D. Greg. in lib. de morib. Eccles.

(h) D. Thom. 2. 2. q. 47. art. 6.

(i) L. 8. tit. 5. part. 2.

(k) Aristot. 3. Polit. cap. 7. ornat. pluribus Menoch. de arbit. casu 426.

(l) Xenoph. in Cyropæd.

(m) Plutar. in Apot. & Lycosth. pag. 232.

(n) Arel. Victor in Epit. Imperat. cap. 13. de Trajano.

(o) Juven. satyr. 10.

(p) Kirchner. de offi. & dignit. Cancell. lib. 1. capit. 13.

(q) M. Prætor. in carmin. de Prud.

(r) Idem de virtut. bon. Princip. cap. 2.

(s) Berg. in prælect. de prud. Princ. necess.

(t) Ossor. de Reg. inst. & in lib. de Sapien.

(u) Ægidium de Regimin. princip. 2. part. lib. 1.

capit. 9.

(x) Andream Gaill. de pace public. lib. 1. capit. 3. numer. 11.

18 Quo loco citare potuit nobile illud Alciati (y) Emblema, quod sub Jani bifrontis figura in Prudentiæ symbolum fecit, sic inquit:

Jane bifrons, qui jam transacta, sutraque calles,
Quique retro sannas, sicut & ante, vides:
Te tot cur oculis; cur fingunt vultibus? an quod
Circumspectum hominem forma fuisse docet?

Ubi bene Claudius Minoes ex Macrobio (z) addit, hunc certe Regis optimi Typum esse, qui cum ceteris præsit, debet etiam prudentia, aliisque virtutibus ceteros (ut & jam Nos supra diximus) antecedere, & ut Plautus (a) ait, etiam in occipitio oculos habere. Neque alia ratione Ægyptios oculum in Sceptro Regio in suis Hieroglyphicis designasse (b), quam ut in Principibus, summisque Regibus, maxime Prudentiam, tamquam Reipublica vigilantem, & prospicientem oculum esse, significarent. Et quod Sol in cælo, qui oculus mundi dicitur, id Princeps in populo præstaret, & multitudinis oculus esset.

19 Quod adeo verum est (c), ut ubi Caput his sensibus, hæc prudentia viget, & concredendum sibi munus perfectè, ut oportet, exercet, populis tactus dumtaxat remaneat, ut in nostro Emblemate addimus, hoc est, parendi, & exequendi imperata necessitas; neque expediens cordatis viris censeatur; ut multum is de suo judicio, consilio præsumat. Eaque propter Spartani, teste (d) Plutarcho, literas ad usum tantum discebant, reliqua omnis disciplina erat, ut populi bene pararent, & in pugna vincerent. In idemque respiciens Tacitus (e): Unum esse, docuit, Reipublicæ Corpus, atque unius animo regendum. Et Salustius (f): Patres valere decet consilio, populo supervacanea calliditas est.

20 Et cum, vel Dione (g) docente, Natura duas res, easdemque salutes, humano generi comparaverit, ut alii cum imperio essent, alii ei subicerentur, nihilque sit, quæ citra hæc vel minimo queat spatio perdurare; jam apparet, quanta erit in Republica perturbatio, si membra capiti non obediant, sed potius capitis officium usurpare conentur, sic ipsam, seque ipsa, pariter pessumdantes, non secus, atque in humano contingeret corpore, si vel à suo capite discederent membra, vel ipsa inter se præscriptas sibi à Natura functiones non observarent, ut præclaro illo, satisque vulgato Apologo ventris, & reliquorum membrorum, docuit Menenius Agrippa, plebem à Patribus discedentem, ejus vi in concordiam reducens, ut latius, post Livium (h), & alii (i) plures Scriptores recensent, totam Politicam in eo contineri dicentes.

21 Et alio, non ita obvio, & ad rem nostram magis spectante, Plutarchus (k), de dracone, cujus fabula refert, dissidentem à capite caudam, vicissim postulavisse, ducere, neque perpetuò illud sequi. Accepto ducatu, cum ipsam vexatam fuisse, quod stultè iter instituerat; tum caput lacerasse, quod membra cæca & surda sequi cogere contra naturam: Idemque cernimus (subdit) multis, qui Rempublicam gesserunt populariter, accidisse; cum enim multitudinè temere jactanti addixissent se, neque revocare post, neque sistere potuerunt confusionem.

22 Et certè, semper hæc, & alia damna suboriri, si schisma in Politico Reipublicæ corpore interveniat, optimè noster M. Marquez (l) scriptum reliquit, inter alia Divi Pauli (m) locum expendens, quo monet: Ut non sit schisma in corpore, sed id ipsum pro invicem sollicita sint membra. Et quemadmodum omnes bene faciunt omnia, si is, qui imperat, rectè imperet, ut Populum Romanum Imperatori Alexandro Severo respondisse Xiphilinus (n) commemorat: Omnes rectè faciunt omnia, qui tu rectè imperas. Sic ex adverso, secundum Hieronymum Ossorium (o), si in Republica quilibet suum gradum non servat, officium non facit, nihil rectè, nihilque ornate fieri potest, sed omnia perturbari, & commiseri necesse est.

23 Tunc quippè (juxta Divi Thomæ (p) doctrinam) est perfecta Civium Congregatio, quando quilibet in suo statu debitam habet dispositionem, & operationem: sic enim ædificium est stabile, quando partes ejus sunt bene sitæ. Sic de Politia contingit, quæ firmitatem habet, & perpetuitatem, quando

(y) Alciat. Emblem. 18.
(z) Macrobi. 1. Saturn. cap. 7.
(a) Plaut. in Aulularia.
(b) Horus Apoll. in Hierogl.
(c) Saaved. post alios, in Id. Polit. pag. 497.
(d) Plutarc. in Apoph. Lacon.
(e) Tacit. 1. Annal.
(f) Sallust. in Catilin.
(g) Dio lib. 41.
(h) Livius lib. 2.

(i) Senec. de ira, lib. 2. Halcarn. lib. 6. & alii apud Me in 2. tom. de Ind. gubern. lib. 1. cap. 4. num. 78. & seqq. Canone. in Aphor. Polit. 1. tom. pag. 181. Delt. in Adag. sacr. 2. tom. pag. 397.
(k) Plut. in vita Agis, & Cleom. in princ.
(l) Marq. in Gubern. Christ. 1. part. pag. 173.
(m) D. Paul. 1. ad Corinth. 12. 25.
(n) Xiphil. in Alexand. Severo.
(o) Ossor. lib. 1. de Reg. instit.
(p) D. Thom. lib. 4. de Regim. Princip. cap. 23.

unusquisque in suo gradu, sive officialis sit, sive subditus, debite operantur, ut suæ conditionis requirit actio, &c.

24 Quod Divo Thoma non citato, Joannes Saresberiensis (q) his etiam verbis non inellegantius expressit: Tunc etenim totum Reipublicæ Corpus roboris sui integritate vigeat, tunc optimæ compositionis specie venustabitur, & elegantis pulchritudinis decorem induet, si singula locum teneant sortita decenter. Si fuerit officiorum non confusio, sed distributio. Hoc ita, si optimam vivendi duem naturam sequimur. Sed nunc, quod Medicorum est promittunt fabri, Medici fabrilis tractant, & officium Præsidentis à venatoribus, & humilioribus officiis, aut etiam maleficis mutuatur; & privatorum temeritas, aut disciplina ignorantia, se audent publicis officiis immiscere.

25 Denique, quod in nostro Emblemate pingimus, & relatæ Nostrarum Partitarum leges prolixius enarrant, de mixti Corporis Regni cum suo Rege, ac Capite unione, & qualiter, ad imitationem humani, unum corpus constituent, & se inter se mutuis officiis & auxiliis juvare debeant, non minus certum, quam apertum est, & à Politicis omnibus ita passim probatum, & illustratum, ut supervacancæ laboris censi possit, in eo retrahendo verba consumere. Sed adhuc illa Senecæ (r) omitti non possunt, quibus tunc, tam Romani Imperii, quam aliorum ruinam minatur: Quando ab hac unitate discesserint, Populusque impositos sibi à suo capite frenos abruperit, vel aliquo casu discussos, reponi sibi passus non erit. Hæc unitas & hic maximi Imperii contextus, in partes multas dissiliet: idemque huic urbi dominandi finis erit, qui & parendi fuerit. Idem Principes, Regesque, & quocumque alio nomine sunt tutores status publici, non est mirum amari, ultra privatas etiam necessitudines. Nam si sanis hominibus publica privata potiora sunt, sequitur atique, quod rarior sit, in quem se Republica convertit. Olim enim ita se induit Reipublicæ Cesar, ut diduci alterum non possit, sine utriusque pernicie, nam ut illi viribus opus est, ita huic capite. Ille enim est vinculum per quod Republica coheret, spiritus vitalis, quem hæc tot millia trahunt, nihil ipsa per se futura, nisi onus & præda, si mens illa Imperii subtrahatur.

Sic Virgilius (s):

Rege incoloni mens omnibus una
Amisso rupere Fidem.

26 Petrus etiam Andraæ Canonherius (t), eandem similitudinem premens, inquit, quod sicut in corpore humano partes sunt sibi mutuo auxilio, ac in primis caput protegunt, ac defendunt, quia ab eo singularum salus dependet: sic in Republica cives Magistratum ac Principum defensionem capere debent, & carmina hæc ex quodam incerto Poëta subponit:

Est corpus, quod in his viget inviolabile terris:
Robore membra valent, consilioque Caput.
Poscit opem pia membra Caput, nec membra recusant:
Mutuus hic demon consolidatur Amor.
Fit, fieri longo nequit ut quod tempore tandem,
Cur? Capitis curam nam Deus ipse gerit.
Quam bene diu Caput est saluum, salva omnia membra,
Ergo ut vivatis, membra fovete Caput.

27 Et potuit etiam adducere elegantius adhuc Epigramma Piissimi ac eruditissimi Thomæ Mori (u), qui de eodem argumento agens, sic habet.

Totum est unus Homo Regnum, idque coheret amore,
Rex Caput est; Populus cetera membra facit.
Rex quot habet cives (dolet ergo perdere quemquam)
Tot numerat partes Corporis ipse sui:
Exponit populus sese pro Rege, putatque
Quilibet huic proprii Corporis esse Caput.

28 Atque hinc est, ut Bonus Princeps non solum subditorum calamitatem solari, sed illam, quoad fieri possit auferre, ac resarcire debeat, & Alexandri Severi Imperatoris (x) celebrem illam legem sequutus: Non minus in cura, eorum, qui reguntur, libertatem & uti-

K 2

(q) Saresberiens. in Policrat. lib. 1. cap. 3. & lib. 5. cap. 2. & seqq.
(r) Senec. lib. 1. de Clem. cap. 4.
(s) Virg. 4. Georg. loquens de Apibus.
(t) Canon. in Aphor. Polit. 1. tom. pag. 213.
(u) Morus in Epigr. pag. mibi 212.
(x) Alex. Sever. Imper. in l. non tantum 25. C. de appellat. quam e Greco traduxit Alciat. lib. 1. dispensat. c. 16.

litatem, quam obedientiam, & benevolentiam habere. Eosdem ipsos tanquam Caput totis sensibus, totis nervis, ac consiliis juvens, regens, ac dirigens, & Christi exemplo, in illorum doloribus, & languoribus Chirurgum ac Medicum agens, qui, ut Divus Chrysostomus (y) inquit: *Pro natura melior quidem, quam quivis Medicus, curator erat hominum mancorum, ac membris captorum: nam quæ arte corrigi nequibant, solatio ipsa ac mira providentia usus, recreabat, siquidem, nec claudicationem, nec cæcitatem illi ipsi sentiebant: tanta in eos hujus cura, & studium existebat, ut calamitatem ipsam minimè viderentur experti. Nostræ autem ætatis homines, videntes etiam cecos faciunt.*

29 Quemadmodum alia ex parte Populus ipse, in suo Principe amando, protegendo, obediendo, & modis omnibus inserviando, nullumque officium omittere debet. Hoc enim pacto, ut rectè Marcus Antonius Petilius (z) animadvertit, illud Salomonis (a) implebitur, dum in unius hominis sapientia, totius civitatis sapientiam, & salutem positam dixit. Et hoc nodo (quem ipse Petilius Gordianum; seu Herculæ fuisse inquit, & à Rege nostro Ferdinando Catholico in hunc sensum pro simbolo, aut insigni gestatum) omnis Reipublicæ nexus, felixque & durabilis status continetur, ac conservatur, dum sic Princeps Regnum, & Regnum Principi; Caput membris, membraque Capiti, mutuis officiis, & auxiliis se invicem vincunt, ac vincunt, & alii aliis opitulantur, ut veluti insolubile, ac difficile judicatum sit, quis cui plus præstet, aut debeat, ut Græco quondam illo Epigrammate notabatur, de Claudio, humeris cæci gestato, dum ille hunc suis oculis dirigebat, & hic illum sanis pedibus commodabat. Ex quo Alciatus (b) sub lemate, *Mutuam auxilium*, hoc Emblema formavit:

*Loripidem sublatis humeris fert lumine cæcus,
Et socii hæc oculis munera retribuit:
Quo caret alteruter, concurs sic præstat uterque,
Et socii hæc oculis munera retribuit.*

30 Ex quibus & aliis Marquez noster concludit: *Que es menester que Rei, i Reino se traigan en ombros. Et in idem tendens Divus Chrysostomus (c) addit, ex eodem Capitis officio, quod in Rege agnoscimus dimanare, ut quemadmodum solum caput reliquorum artuum plagas luget, ita Rex, caput gentium, pro ærumnis, & calamitatibus subditorum sibi hominum, torqueatur, misereatur, & lachrymetur, ut & Divus Paulus (d) se pro suis discipulis, & Ecclesiis, quarum Caput erat, fecisse testatur; & Cassiodorus (e) de suo Theodorico passim prædicare conspicitur. Quibus addo cotophonem ex Seneca (f), qui idem officium Capitis, non minùs scitè, his verbis expressit: *A capite bona valetudo: inde omnia vegeta sunt, atque erecta, aut languore demissa, prout animus eorum viget, aut marcescit. Et erunt cives, erunt socii, digni hac bonitate, & in totum orbem recti mores revertentur.**

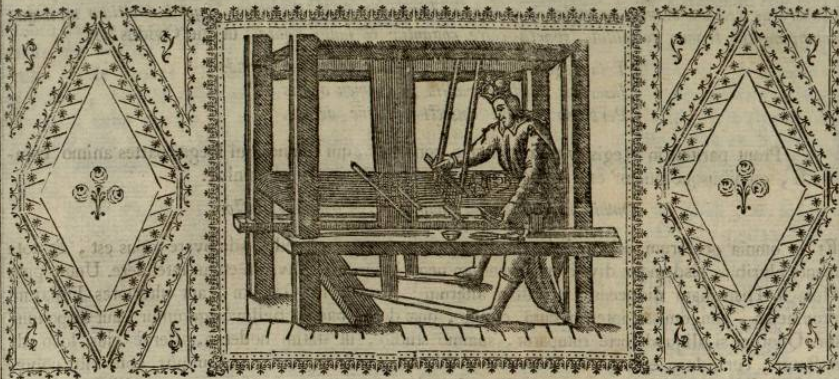
EM.

(y) D. Chrysost. super Job. cap. 29.
(z) Petil. de mun. Princ. lib. 4. cap. 3.
(a) Eccles. 9. 15.
(b) Alciat. Emblem. 160.
(c) D. Chrysost. epist. 29. ad Roman. Euseb. in Theop.

pag. 551.

(d) D. Paul. 2. Cor. 11. 29.
(e) Casiod. lib. 6. epist. 24. & lib. 10. epist. 17.
(f) Senec. de Clem. lib. 2. cap. 2.

VITA REGUM, QUASI TEXENTIS.

*Stamina cur Celsæ dabimus texenda Coronæ,
Cur Regis manibus stamen secernit arundo?
Expediunt radios digiti, pedibusque citatum
Ardet opus, doctosque movet per fila lacertos.
Rex deamet Textentis opus, Regnoque regendo
Brachia, mens, oculus vigilant, quando omnia lustrant.*

COMMENTARIUS.

Endi, texendique artem Palladem, alio nomine Minervam dictam, instituisse, vel ex Fastis Ovidii (a) discere possumus, ubi ait:

*Pallade placata lanam mollire puellæ
Discant, & plenas exonerare colos.
Illa etiam stantes radio percurrere telas
Erudit, & rarum pectine densat opus.*

Quæ, cum etiam Armorum, & Literarum Dea nuncupetur, nemo mirabitur, si ut has, illam quoque artem Regibus applicemus.

2 Præsertim cum textoria operatio, ac simul telæ præcisio, non semel in Sacris Literis vitæ hominis, brevitatisque ejus assimiletur; sic enim apud Isaiam (b) legimus: *Præcisæ est velut à texente vita mea, &c.* & apud Jobum (c): *Dies mei velocius transierunt, quam à texente tela succiditur, & consumpti sunt absque ulla spe.* Et appositè quidem, nam fila, quibus vita hominum textitur, torquent, nent, & præscindunt tres ille Parcæ, quas hac de causa Apulejus (d), *Textrices*, Alii *Sorores lanificas*, *Deasque fatales* appellarunt, humanæ vitæ stamina dispensantes; ut latè Lilius Giralduus (e) & Natalis Comes (f) ostendunt.

3 Nos, nostro hoc Emblemate, Reges Textoribus similes facimus, non tam ob jus vitæ, & necis, quod Parcarum instar in subditos habent, quam ad Apothegma Christianissimi Galliarum Regis Henrici IV. respectum habentes, qui, ut Petrus Matthæus (g) in suis narrationibus refert, sæpius dicere solebat, Regis vitam, & officium, ejusdem esse conditionis cum vita, & officio Textentis, quoniam uterque in ministerio sive opere suo, quod valdè est laboriosum, nimis attentus, & assiduus esse debet, utpotè quod omnem omnino hominem desideret. Simul quippè Textenti brachiis, & pedibus operandum est, oculis ad telam intendendum

(a) Ovid. 3. Fast.
(b) Isaiæ 38. 12.
(c) Job 7. 6.
(d) Apulej. in Asin. aureo, lib. 6.

(e) Giral. de Div. gen. syntag. 1.
(f) Nat. Comes in Mytholog. pag. 207. & seqq.
(g) Pet. Matth. in narrat. 1. par. pag. mibi 65.
60.

dum, totaque animi contentione de tot filis uno, eodemque tempore curandum, unus enim rumpitur, alter alibi hæret, seu implicatur, & si forcipe utens, eandem fortè transversam agas, totam telam, quam fueras orsus, dissolves, & inutilem reddes.

4 Quod post Possidonium describens Seneca (b), curare debere Textorem ait: *Quemadmodum alia torqueantur fila, alia ex molli, solutoque ducantur: deinde quemadmodum tela suspensis ponderibus rectum stamen extendat, quemadmodum subtegmen insertum, quod duritiam utrimque comprimentis trame remolliat, sparta coire cogantur & jungi, quia, ut ait Ovidus (i):*

*Tela jugo juncta est, stamen secernit arundo
Inseritur medium radiis subtegmen acutis,
Percusso feriunt insecti pectine dentes.*

5 Prout pariter in Regis vita munereque contingit, qui omnes sui Regni partes animo complecti, omnibusque auctor esse debet, ut alibi dixit Statius (k) Papinius:

Omnia namque animo complexus, & omnibus Auctor.

Et in omnia oculorum aciem dirigere, simulque manus, ac pedes admoveere opus est, & tota mente pluribus, eisdemque divisis emergentium negotiorum filis, divisim etiam intendere. Unum puta filum in Hispaniam diducens, in Italiam alterum: alterum in Galliam, aut posteriores Indiaram provincias, non omnia interim cura eorum, quæ domi pace, belloque geruntur, aut disponuntur. Quorum si aliquod fortè rumpatur, summo studio, ut statim nodetur, alterè ejus loco adnectatur, curandum est, ne si secus fiat, vel tota tela rumpatur, vel minus aptè sibi cohæreat, & universus labor propter quamlibet incuriam frustretur, & finis, tot mediis, curisque exoptatus, consequi nequeat. Exemplo Virgiliani (l) Palinuri, qui in mari, non de die solum gubernabat, sed ipsa nocte:

*Clavumque affixus, & hærens,
Numquam amittebat, oculosque sub astra tenebat.*

6 Quorum sanè rerum multiplicatam, & sæpè implicatam solitudinem, in suo Jove, licèt satiricè, aut ironicè pungit Lucianus (m), uno in loco dicens, qualiter nunc Equèstrum Thracum terram aspiciat: nunc autem rursus ad Myssorum terram oculos deflectat; rursusque ad res Romanorum seorsim aspiciat, & statim in Persas sese convertat. Et in alio, quomodo det vota proponentibus, jurantibus aut fœdera ferentibus, operam; quomodo de auguriis ac divinationibus audiat, fumumque & orationes sacrificantium, remque divinam facientium, accipiat: rursusque omissis his, ventis & horis mandat, quæ facere debeant: *Hodie apud Scythas pluito, apud Lybes fulgurato, apud Græcos ningito. Ac Tu, Borea, spira in Lydia. Tu, Note, quiesce: Zephirus Adriani undas concitet. Tum in Cappadociam grandinis mille modii dispergantur.*

7 Et seriore percurrentes, si, vel Plinius Junior (n), privatus homo, & privatam adhuc vitam agens, ad nostram veluti textrinam respiciens, arctissimos negotiorum laqueos, quibus distinebatur, abrumpere cupiebat, si solvere negaretur: *Nam veteribus (inquit) negotiis nova accedunt, nec tamen priora peraguntur, tot nescibus, tot quasi catenis, majus indies occupationis agmen extenditur.* Quid de Regibus ac Principibus multarum gentium dicere, aut sentire poterimus, in quibus, & de quibus, merito hac de causa dicere Seneca (o) potuit, Magnam servitutem esse magnam fortunam, nec licere sibi quicquam arbitrio suo facere: *Audienda, addens, sunt tot hominum millia, tot disponendi libelli, tantus rerum ex toto orbe accurrentium congestus, ut possit per ordinem suum Principis animo subjici, erigendus ipse es, ex quo se Cæsar orbi terrarum dedicavit, sibi eripuit, & syderum modo, quæ irrequieta semper, cursus suos explicant, numquam illi licet, nec subsistere, nec quicquam suum facere, &c.*

8 Cui loco (quem jam latius expendi in Emblematis XII. Commentario) mirè alter Plinii (p) Junioris arripit, qui suum Trajanum maximè vel ex eo commendat, quod *velocissimi syderis more, omnia inviseret, omnia audiret, omnia curaret, & undecumque invocatum, statim, numen velut, adesse; instarque refectionis existimaret, mutationem laberis.* Prout & in suo Theodosio Latinus Pacatus, eandem sententiam his verbis expendens: *Gaudet profecto divina perpetuo motu, & jugi agitatione se vegetat æternitas: & quicquid homines vocamus laborem, vestra natura est. Ut indefessa vertigo cælum rotat, ut maria æstibus inquieta sunt, & stare*

(b) Senec. epist. 90. ad medium.

(i) Ovid. 6. Metam.

(k) Stat. in Epiced. Patricii.

(l) Virgil. Æneid. 4.

(m) Lucian. in Dial. quom. hist. scrib. & in Icaro mentit.

(n) Plin. Jun. lib. 2. epist. 8.

(o) Senec. de Consol. ad Polyb. cap. 26.

(p) Plin. in Paneg. ad Trajan.

Sol nescit: ita tu Imperator, continuatis negotiis, & in se quodam orbe redeuntibus, semper exercitatus es.

9 In hasque ipsas sedulas Principum attentiones, & assiduas occupationes respicit illud, quod Julianus Imperator, amicis de Imperio gratulantibus, respondit, ut Lampridius (q) commemorat: *Cepit purpurea mors, & Parca violenta. Nihil me amplius assequitum puto, quam ut occupator inteream: & Alfonsi Regis Neapolitani, & Aragonum I. qui, referente Antonio Panormitano (r), quibusdam in Regibus multum laborem culpantibus, dixit: Naturam Regibus manus non dedisse, ut eas prorsus otiosas esse sinerent.* Cum potius certum sit, rectèque à Petilio (s) & Lainez (t) animadversum, numquam debere Reges se ita diligentes, ac vigilantes putare, quin & diligentiores, ac vigilantiores esse oporteat, si vel se ipsos spectent, vel populum, cujus meritis & necessitatibus, ut alibi Cicero (u) ait, officia eorum licèt sit magna vincuntur; & à quo, in harum curarum & solitudinum præmium, ut jam supra ex Socrate, & aliis retulimus (& latè & eleganter Noster Eusebius Nierembergii (x) prosequitur) Principatum accipiunt, non ut sui ipsorum curam habeant.

10 Unde Tacitus (y) eos notat: *Qui hæc Principatus præmia putant, ut libido, ac voluptas penes ipsos sit: robur ac dedecus penes omnes.* Et Seneca (z) docet, quod, ut quidam Sole & exercitatione, & cura, corporis diem ducunt, Athleticisque utilissimum est, lacertos suos, roburque, cui se uni dicerent, majore temporis parte nutrire: ita & illis, qui animum ad rerum civilium certamen parant, in opere esse, non potest non esse longè pulcherrimum. Et cum utiles se efficere civibus, mortalibusque propositum habeant, simul & exercentur, & proficiant, qui in mediis se officiis posuerunt, communia pro facultate administrantes.

11 Quam obligationem agnoscens Marcus Aurelius Imperator, ut Dion (a) in ejus vita recenset, nihil dicere solebat, nihil scribere, aut facere negligenter, sed attentionem Nostri Textoris veluti præ oculis habens, vel in minimis rebus diem sæpè numero consumebat; quod existimaret, non decere Imperatorem temerè, & propter quicquam agere. Si quid enim prætermisisset, vel in minimis rebus, non putabat se in ceteris calumniam effugere posse.

12 Eandemque sentiens, & describens Rodericus Calagurritanus (b), durissimum officium Regis dixit: *Quoniam non vocat tempus Principi, satisfacturo fortunæ omnium, providentique communi. Duorum, vel trium liberorum educatio occupat totum pectus paternum, licèt amor illud capax faciat, & expendat curas. Quomodo tot millium capitum procuratio non innumeris curis Regium candet pectus?*

13 Rex (c) enim Pater orphanorum est, Sponsus viduarum, Deus pauperum, Satelles divitum, Oculus caecorum, Manus mutilatorum, Supplementum necessitatum communium, Votum universorum, Amor omnium, Numen mortale, & in hoc primum æternum debet imitari, quod æternè curet, vigilet, amet, agat, id est, benè agat, benè textat, benè fila telæ Regni sui disponat, & premat.

14 Unde æquè atque in aliis sapienter (Panormitano (d) testante) Alphonsus, Aragonum Rex, sæpè numero peroptabat, ut popularium suorum unusquisque Rex exitisset, quo demum illi, utpotè experti, cognoscerent Principum occupationes, & curas.

15 Discant igitur Reges quantum sit bonum publicum, cum ei summus honos hominum dedecetur, ejusque ponderi, ut cum Seneca (e) loquar: *Non magis sibi caput incurvare licere, quam illi, si quis modo est fabulis traditus, cujus humeris mundus immititur.*

16 Quòd si fortè soli ipsorum humeri ad res tantas ferendas non sufficiant, nec tot nostræ telæ filis attendere possint, Fidelium hoc Ministrorum oculis, & manibus suppleant juxta ea, quæ commodius infra (f) dicemus.

EM.

(q) Lamprid. in Juliano.

(r) Panorm. de dict. & fact. Reg. Alfons.

(s) Petil. de mun. Princip. lib. 1. cap. 32. in fin.

(t) Lain. in Privac. Christi pag. 524.

(u) Cicero lib. 1. fam. epist. 8. & lib. 6. epist. 4.

(x) Euseb. Nieremb. in Theopol. lib. 1. part. 2. cap.

2. ex pag. 329.

(y) Tacit. 1. hist. cap. 30.

(z) Senec. de Tranq. cap. 3.

(a) Dion, Xiph. in M. Aurel.

(b) Roder. Calagur. lib. 1. Spec. cap. 2.

(c) Euseb. ubi suprà.

(d) Panorm. lib. 3. de dict. & fact. Alpb.

(e) Senec. de Consol. ad Polyb. cap. 26. Lucan. in carmin. ad Pison. ibi, Sed non fessa labat.

(f) Infra Emblem. 54.